

Jopi Harri

Pyhittäjäisiemme Karjalan valistajien yhteisen juhlan hymnografiasta

Vuodesta 1957 lähtien Suomessa on piispainkokouksen päätöksellä vietetty Karjalan valistajien yhteistä juhlaa lokakuun 31. ja marraskuun 6. päivän välisenä lauantaina. Juhlan ”liikkuva” ajankohta johtuu luterilaisen kirkon vuonna 1955 tekemästä päätöksestä sijoittaa pyhäinpäivä kyseiselle lauantaille. Ortodoksinen kirkko tarttui viisaasti tilaisuuteen ja muodosti tälle päivälle oman ”kansallisen” juhlanga. Kyseessä on vigilia-asteinen ns. keskiarvoinen juhla pyhien muistoksi, jollaisen perinteisenä symbolina slaavilaisissa jumalanpalveluskirjoissa olisi risti puoliympyrässä. Juhlaan ei sen ajankohdasta johtuen ole tarpeellista yhdistää muita muistelun aiheita.

Uutta juhlaa varten oli laadittava jumalanpalvelustekstit. Ne hyväksyttiin piispainkokouksessa 6.6.1959, ja pian tämän jälkeen ne painettiin tekstivihkona,¹ joka sisältää vaihtuvia tekstejä vigiliaan ja liturgiaan sekä rukouksen molembien varten. Julkaisussa ei ole mainittu tekstien kirjoittajaa tai kirjoittajia, eikä muuallakaan liene dokumentoitua tietoa asiasta. Juhlan tekstejä on yleensä pidetty onnistuneina, ja jonkinlaista ylpeydentuntoa on ilmeisesti herättänyt se seikka, että ne on alkujaan laadittu suomeksi, kuten ainakin on uskottu.²

Alun pitäen Karjalan valistajien juhlaa tosiaan vietettiin ainoastaan Suomessa. Kuitenkin vuonna 1974 sama muistopäivä otettiin myös Venäjän kirkon kalenteriin. Alkuun se sijoittui samoille kalenteripäiville kuin meillä, joskin juliaanisen luvun mukaan, mutta vuonna 2004 se siirrettiin vietettäväksi 21. toukokuuta (3. kesäkuuta uutta lukua). Muistopäivän omaksuminen Venäjälle liittyi patriarkka Pimenin vierailuun Suomessa vuoden 1974 toukokuussa, jonka yhteydessä hänelle lahjoitettiin Suomessa maalattu Karjalan valistajien ikoni.³ On todennäköistä, että patriarkan seurueelle luovutettiin myös suomalaiset jumalanpalvelustekstit. Venäläiset kuitenkin eivät ryhtyneet näitä tekstejä käyttämään vaan laativat omat tekstinsä.⁴ Lopulta ainoastaan troparissa ja kontakissa on yhtymäkohtia niiden suomalaisiin vastineisiin.

Tämän artikkelin tarkoituksena on juhlan suomalaisen hymnografian analysoiminen vigilian osalta. Selvittelyn kohteena on tekstien originaalius tai alkuperä sekä tekstivalikoiman sopeutuminen klassiseen jumalanpalvelusjärjestykseen. Ajatuksena on myös etsiä selitystä siihen, miksi suomalainen hymnografia ei tullut käyttöön Venäjän kirkossa.

Suuri ehtoopalvelus

Juhlan hymnografiaan ei sisälly tekstejä pientä ehtoopalvelusta varten. Suuressa ehtoopalveluksessa avuksihuutostikiiroita Karjalan valistajille on kaksi. Jumalanpalvelusjärjestyksen mukaan pyhien muistopäivinä polyeleoasteesta alkaen niitä pitäisi veisata kahdeksaan liitelauselmaan.⁵ Kumpainenkin stikiira siis pitäisi laulaa neljään liitelauselmaan eli toistaa neljästi.

Ensimmäisessä stikiirassa tuodaan esille juhlapäivän keskeiset teemat:

1 Oi ylistettävää ihmettä! | 2 Maan asukkaat pyhittäjäisämme | 3 hamasta nuoruudestaan, palaen rakkautta Kristukseen, | 4 kilvoituksella ja rukouksella voittavat himot ja synnit. | 5 Käyden hengellisiä portaita | 6 he nöyryydessä kohoavat evankeliumielämän täydellisyyteen. | 7 Kristus Jumala on antanut heidät | 8 Karjalan maalle suuriksi valonlähteiksi || 9 tekojensa valkeudella valistamaan meidän sielumme. (Karjalan valistajat, 1. avuksihuutostikiira, 8. sävelmäjakso.)⁶

Avuksihuutostikiiroihin liittyy huomautus: ”Voidaan laulaa myös 8. sävelmäjakson alasävelmällä ’Oi ylistettävää ihmettä’.” Tämä vihjaa siihen suuntaan, että juhlan stikiirat ovat *prosoioion*-stikiiroita,⁷ jolloin ne olisi seipetty rakenteeltaan samankaltaisiksi kuin niitä vastaava *automelon*-stikiira. Kyseinen *automelon* on ristinylentämisjuhlan ensimmäinen kiitosstikiira, joka lienee suomennettu vasta *Juhlamineaan*. Siinä sen alkusanat ovat ”Oi suurta ihmettä”.⁸

Ristinylentämisen *automelon*-stikiiraa vastaava *podoben*-sävelmä esiintyy myös Valamon luostarin *Obihodissa* (1902/09), jossa sen tekstinä ei ole *automelon*, vaan *prosoioion*, joka on Sergein ja Hermanin muistopäivän suuren ehtoopalveluksen ensimmäinen avuksihuutostikiira.⁹ Sen suomenkielisen version voidaankin havaita palvelleen Karjalan valistajien ensimmäisen stikiiran tekstilähteenä (identtiset tai sanonnaltaan likeiset kohdat on kursivoitu).

1 *Oi ylistettävää ihmettä!* | 2 *Maailmassa asujat* Sergei ja Herman, | 3 *palaa rakkautta Kristukseen*, | 4 *jalolla viisaudella voittavat maailman ja sen ruhtinaan* | 5 *ja kohoavat* hyvien tekojen portaita \ 6 *evankeliumielämän täydellisyyteen*. | 7 *Heidät Kristus Jumala on antanut* \ 8 *tälle erämaalle suureksi valoksi*, | | 9 *tekojensa valkeudella* (II) *valistamaan sielujamme*. (Sergei ja Herman, 1. avuksihuutostikiira, *Veisatkaa Herralle* 1981, 350.)

Siinä missä Karjalan valistajien tekstiaineisto sisältää viittauksen ”*alasävelmään*” (eli *podoben*-sävelmään), kyseinen viittaus puuttuu Sergein ja Hermanin suomenkielisestä tekstistä. Kummassakaan tapauksessa lähteeseen merkityt säejaot eivät mahdollista kyseisen valamolaisen *podoben*-sävelmän käyttöä, johtuen siitä, että tässä sävelmässä on täsmälleen yhdeksän säettä, joista kaikkien on esiinnyttävä kertaalleen. Tähän artikkeliin säejaot on korjattu.

Myös toisesta Karjalan valistajien avuksihuutostikiirasta löytyy vastaavuutta Valamon isien tekstiin, sen kolmanteen stikiiraan:

1 *Oi jumalankantajat isät* | 2 *Sergei ja Herman*, Arseni, Aleksanteri ja Trifon! | 3 *Millä veisuilla* \ 4 *osaisimme teitä ja hengellistä kauneuttanne ylistää!* | 5 *Täydellisesti ottaen päällenne Kristuksen suloisen ikeen* | 6 *te jo tässä elämässä* (I) *tulitte enkelten kaltaisiksi*. | 7 *Viettäessämme nyt teidän yhteistä juhlaanne* \ 8 *rukoilemme armovoimaa seurata teidän elämäännne*, | 9 *että Jumala antaisi meidän taivaallisessa Siionissa kuulla teidän juhlihan äänenne*. (Karjalan valistajat, 2. avuksihuutostikiira.)

1 *Oi Sergei ja Herman*, | 2 *te kaunistetut hengelliset pylväät!* | 3 *Kuinka osaisimme teitä* \ 4 *ansionne mukaisesti veisuilla ylistää?* | 5 *Te kohositte ihmiskuolon rajoja ylemmäksi* | 6 *ja, ruumiittomien voimien elämää seuraten*, | *tulitte lihassa enkeleiksi*. | 7 *Sentähden me teitä, paastoojien tukena, taivaallisen Siionin asukkaina*, | 8 *puoltajina ja esirukoilijoinamme Herran edessä* | 9 *aina autuaiksi ylistämme*. (Sergei ja Herman, 3. avuksihuutostikiira, *Veisatkaa Herralle* 1981, 351.)

Kuten havaitaan, vastaavuus on etäisempää kuin ensimmäisessä stikiirassa, ja tekstiä voitaneen pitää originaalina.

Juhlan doksastikonia ei ole, vaikka sellainen normaalisti kuuluu asiaan doksologia-asteisina ja korkeampina muistopäivinä. Theotokionina lauletaan

lauantaina vuorosävelmän dogmistikiira edelliseltä sunnuntailta, kuten vihkossa (muttei *Juhlamineassa*) aivan oikein osoitetaan. Muuna arkipäivänä dogmistikiira määräytyisi doksastikonin sävelmän mukaan.

Litaniastikiiroita annetaan yksi:

Iloitse, Karjalan maa, | puhjetkaa riemuun Valamon vuoret, Laatokan vedet ja äärimmäisen Pohjolan kivieliö, | soikaa, Konevitsan ja Aunuksen metsäin puut, | ylistäen kanssamme valistajiamme Sergeitä ja Hermania, Arsenia, Aleksanteria ja Trifonia. | Veljet ja sisaret, | iloiten edeskantakaamme kiitos pyhissään ihmeelliselle Jumalalle | rakkaudella muistellen pyhittäjäisemme perustamia pyhiä luostareita, | joissa suuri kilvoittelijain ja erakkojen joukko on osoittanut meille syntisille hengellisen kauneuden muodot || ja viittonut evankeliumin tietä taivaalliseen valtakuntaan. (Karjalan valistajat, litaniastikiira, 3. sävelmäjakso.)

Tämä veisu on nähtävästi originaali ja runoiltu ilman selkeää esikuvaa. Sen lähteeksi ei voida osoittaa Sergein ja Hermanin stikiiroita, vaikka sävelmäjakso onkin sama. Litaniastikiirasta tekee merkillepantavan Karjalan alueen ja myös Petsamon maantieteen esiintuominen; nimeltä mainitaan, kuten jo toisessa avuksihuutostikiirassa, Valamon pyhät Sergei ja Herman, Arseni Konevitsalainen, Aleksanteri Syväriläinen ja Trifon Petsamolainen, ja muuallakin teksteissä heidät nostetaan juhlan pääaiheeksi. Sanomassa ehkä voidaan nähdä paitsi nostalgisointia, myös poliittista latausta, vaikkakaan tässä tai muissa juhlan teksteissä ei korosteta kyseisten alueiden historiaa jonkin tietyn valtion osana. Esiin nousee myös ”tasa-arvoinen” kielenkäyttö seurakuntaa puhuteltaessa, jollaista luultavasti ei tavata klassisessa hymnografiassa.

Vigilia-asteen pyhien muistoina (paitsi Johannes Edelläkävijän syntymää ja mestausta sekä apostolien Pietarin ja Paavalin juhlaa) ensimmäisenä litaniastikiirana pitäisi olla temppelein stikiira. Tässä tehtävässä ”Iloitse, Karjalan maa” olisi vain Karjalan valistajille pyhitetyssä kirkossa. Ensimmäisen stikiiran jälkeen tulisi veisata tarpeellinen määrä juhlan litaniastikiiroita, juhlan doksastikon ja lopuksi mineassa osoitettu doksastikonin sävelmän mukainen theotokion.¹⁰ Tässä tapauksessa doksastikonია siis ei ole, mitä voidaan pitää olennaisena puutteena. Myöskin puuttuu maininta siitä, mikä theotokion pitäisi laulaa.

Siinä missä virrelmästikiiroita pitäisi tämäntyyppisenä juhlapäivänä olla kolme, Karjalan valistajien teksti sisältää vain yhden stikiiran viidennellä

sävelmällä. Alaviitteessä huomautetaan: ”Voidaan laulaa myös 5. sävelmäjakson alasävelmällä ’Iloitse, elämäkantava risti.’” Tässäkin tapauksessa viittauksen voidaan olettaa tarkoittavan, että kyseessä olisi *prosomoion*. Sen *automelon* on ristinylentämisyhjän suuren ehtoopalveluksen ensimmäinen virreilmästikiira, jota vastaava *podoben*-sävelmä löytyy Valamon *Obihodista* kyseisillä sanoilla. Tämä sävelmä ei edellytä kiinteää säemäärää vaan siinä olevat säkeet toistuvat tietyssä järjestyksessä, joten sitä voidaan soveltaa erilaajuisiin veisuteksteihin. Sävelmän päätössäkeenä on säe 2, jonka edelle lie-nee tarpeellista saada sijoittumaan jokin säkeistä 3, 4 tai 5.¹¹

Virreilmästikiiran teksti jaettuna säkeisiin siten, että se voidaan laulaa *podoben*-sävelmällä, on seuraava:

1 Iloitkaa, Jumalan valitsemat isämme, | 2 te, hengellisissä taisteluissa (I) voittoisat Kristuksen sotijat! | 3 Iloitkaa, ylen autuaat, | 4 joiden rakkaus Jumalaan oli hehkuva, | 5 rukous lakkaamaton, | 2 kyynelet alati virtaavat, | 3 paasto ja kilvoitukset \ 4 ihmisen luonnon rajat ylittävät, | 5 veljesrakkaus todellinen. || 2 Rukoilkaa meidän syntisten puolesta, (II) että Herra antaisi meille suuren laupeutensa. (Karjalan valistajat, virreilmästikiira, 5. sävelmäjakso.)

Alasävelmään viittaaminen antaa tässäkin tapauksessa aiheen etsiä stikiiran esikuvaa Sergein ja Hermanin teksteistä mieluummin kuin ristinylentämisen *automelon*-stikiirasta. Valamon pyhittäjien ensimmäisestä virreilmästikiirasta löytyykin samanlaisuutta, joka on konkreettisinta ensimmäisessä virkkeessä.

1 Iloitkaa te, Jumalan valitsemat, Sergei ja Herman. | 2 Te voittamattomat Kristuksen sotijat, | 3 voittoisat hengellisessä taistelussa, | 4 erakoiden vahvistajat, | 5 luostarinne suojelijat. | 2 Teidän rukouksienne kautta raukeavat meissä turmiolliset himot, | 3 saadaan parannuksia sairauksista, | 4 karkoitetaan pimeyden voimat, | 5 vihollisen ylpeys kukistetaan, | 2 ja me saavutamme pelastuksen. | 3 Kunnia olkoon pyhissänsä ihmeelliselle Jumalalle, || 2 joka antaa heidän rukouksensa tähden uskovaisille suuren laupeuden. (Sergei ja Herman, suuren ehtoopalveluksen 1. virreilmästikiira, *Veisatkaa Herralle* 1981, 355.)

Tämän jälkeen sanonta on originaalia, mutta tekstin rakenne on samalla tavoin luettelomainen kuin sekä pyhittäjien stikiirassa että sen esikuvana toimi-

vassa ristinylentämisen stikiirassa. Karjalan valistajien stikiira on kymmenellä säkeellään hieman viimeksimainittuja 12-säkeisiä veisuja lyhyempi.

Ensimmäisen ja toisen virrelmästikiiran perään pitäisi sijoittaa liitelauseimat, jotka hymnografian laatija yleensä valitsee muistopäivän aiheen perusteella. Karjalan valistajien tekstin yhteydessä näitä ei ole, mutta ne luultavasti olisivat samoja kuin Valamon pyhittäjäisille ja luostarikilvoittelijoille yleensä, eli ”Kallis on Herran silmissä Hänen hurskaittensa kuolema” (Ps. 116:15; sama kuin prokiimeni aamupalveluksessa) ja ”Iloitkoot hurskaat, veisaten Hänen kunniaansa, riemuitkoot he vuoteissansa” (Ps. 149:5); jälkimmäinen liitelausema voisi olla myös ”Autuas se mies, joka Herraa pelkää ja suuresti halajaa Hänen käskyjänsä” (Ps. 112:1).

Kolmannen virrelmästikiiran jälkeen veisattaisiin ”Kunnia...” ja doksastikon, joka valistajien teksteistä puuttuu. Sen jälkeen tulisi ”Nyt, aina...” ja theotokion doksastikonin sävelmällä. Mikäli mineassa ei ole juhla-aiheen theotokionia, kyseeseen tulee sunnuntain theotokion. Karjalan valistajien tekstissä on virrelmästikiiran jälkeen sinänsä johdonmukainen viittaus viidennen sävelmäjaksoson theotokioniin, joskin on tavallista, että doksastikon edustaisi eri sävelmää kuin edeltävät virrelmästikiirat, ja theotokionin sävelmäjakso olisi sama kuin doksastikonin.

Ehtoopalvelusosan päätteeksi annetaan juhlan tropari:

Sinun pelastavaisen kylvösi ihmeellisinä hedelminä | Karjalan maa esiintuo Sinulle, oi Herra, pyhittäjäisämme, jotka ovat sen valistaneet. | Heidän esirukouksiensa tähden suo kirkolle ja isänmaallemme rauha, || oi ylen armollinen ja ihmisiä rakastava. (Karjalan valistajat, tropari, 8. sävelmäjakso.)

Tropari vaikuttaisi uniikilta suomalaisessa hymnografiassa. Sille kuitenkin löytyy esikuva Venäjän kirkossa toisena helluntainjälkeisenä sunnuntaina vietettävästä Venäjänmaan kaikkien pyhien juhlasta, jonka tekstit on alkuaan laadittu vuonna 1918.¹² Tämän troparin epävirallinen suomennos kuuluu seuraavasti:

Sinun pelastavaisen kylvösi ihmeellisenä hedelmänä | Venäjän maa esiintuo Sinulle, oi Herra, kaikki pyhät, jotka ovat sen valistaneet. | Heidän esirukouksiensa tähden täytä syvällä rauhalla || kirkko ja isänmaamme Jumalansynnyttäjän kautta, oi ylen armollinen. (Venäjänmaan kaikkien pyhien sunnuntai, tropari, 8. sävelmäjakso, *Миньа май* 2002, ч. 3, 310–311.)

Sama tropari on käytössä myös venäläisessä Karjalan pyhien jumalanpalveluksessa, ainoastaan sillä erolla, että Venäjän maan tilalla on Karjalan maa.

Aamupalveluksen alkupuoli

Aamupalveluksen alussa juhlan troparia seuraa ”Kunnia... nyt...” ja toinen tropari: ”Idästä nousevan loistavan auringon kaltaisena”. Kyseessä on Jumalansynnyttäjän konevitsalaisen ikonin muiston tropari, joka on tällä samalla tekstillä julkaistu *Veisatkaa Herralle* -kokoelmassa ja *Juhlamineassa* ikonin muistopäivän kohdalla.¹³ Teksti on suomennettu kirkkoslaavinkielisestä alkupe- räislähteestä.¹⁴ Merkityseroa on säkeessä ”Kunnia Hänelle, joka sen meille jälleen palautti”, jossa alkutekstin mukaan sanotaan: ”Kunnia Hänelle, joka sen [meille] Novgorodista palautti.”

Täysin selvää ei ole, mikä on ollut ajatuksena, kun kyseinen tropari on tähän kohtaan sijoitettu. Muuna päivänä kuin sunnuntaina tässä kohtaa aamupalvelusta veisataan päivän pyhän tropari kahdesti, minkä jälkeen ”Kunnia...”, ja jos on toinen muisteltava pyhä, hänen troparinsa. Sitten ”Nyt...” (tai ”Kunnia... nyt...”) ja theotokion. Theotokion riippuu viikonpäivästä ja muiston asteesta. Maanantaista perjantaihin, kun muisto on alle doksologia-asteen, veisataan oktoehoksen arkipäivän theotokion edeltävän troparin sävelmällä. Lauantaina sen tilalla on sunnuntain theotokion. Jos vähintään doksologia-asteista yhden pyhän muistoa vietetään maanantaista perjantaihin, lauletaan edeltävän troparin sävelmän mukainen sunnuntain theotokion. Mutta lauantaina sen tilalla on vuorosävelmän sunnuntain theotokion, kuten tässäkin tapauksessa asiaan kuului.¹⁵

Ikonin troparia koskien on kaksi tulkintamahdollisuutta. Ehkä on ajateltu, että tällä juhlalla olisi kaksi troparia. Siinä tapauksessa toisen troparin edelle olisi pitänyt merkitä pelkkä ”Kunnia...”, sen perään ”Nyt...” ja maininta vuorosävelmän theotokionista. Toinen mahdollisuus on se, että Jumalansynnyttäjän ikonin tropari on tässä tarkoitettu theotokioniksi. Tämä kuitenkin ei ole klassisen käytännön mukaista, johtuen siitä, että aamupalveluksen tropariin liittyvää theotokionia ei tällaisena juhlana veisata mineasta vaan oktoehoksesta. Myöhemmin vihkon liturgiaosastossa (s. 22) kyseinen veisu on joka tapauksessa sijoitettu juhlapäivän toiseksi tropariksi. Toisen troparin valinnalla on luultavasti haluttu paitsi nostaa erityisesti esille tämä Karjalaan konkreettisella tavalla liittyvä ja Suomen ortodoksisen kirkon suureksi

hengelliseksi aarteeksi mainittu ikoni, myös välittää ajatusta Jumalansynnyt-
täjistä Karjalan suojelijana.

Vigilia-asteen juhlan aamupalveluksessa lauaintaina välittömästi theo-
tokionin jälkeen seuraisi 16. katisma kolmeen lukujaksoon jaettuna, pieni ek-
tenia sekä pyhien katismatropari (kahdesti), ”Kunnia... nyt...” ja theotokion
mineasta. Tämän jälkeen luettaisiin samaan tapaan 17. katisma, jota varten
mineassa pitäisi olla vastaavasti erilliset katismatropari ja theotokion.

Karjalan valistajien juhlan teksteissä on tässä kohtaa ainoastaan yksi
katismatropari. Se on varustettu jokseenkin häkellyttävällä huomautuksella:
”Katismatroparin edellä luetaan katisma, jona voi lukea ’Valitut psalmijakeet’
kolmeen kunniaan jaettuina, ellei niitä veisata ylistysveisun yhteydessä.”¹⁶
Tässä siis ehdotetaan korvaamaan valituilla psalmijakeilla palvelukseen var-
sinaisesti kuuluvat katismat, joskaan ei varsinaisesti kielletä lukemasta niitä.

Ainokainen katismatropari on hienokseltaan modernisoitu kopio pyhi-
en Sergein ja Hermanin vastaavasta veisusta, josta säe ”oi meidän halumme
päämäärä” on ilmeisesti tarpeettomaksi ajateltuna poistettu.

*Palaen jumalallista intoa pyhittäjäisät huusivat Kristukselle: | ”Mikä meille
on taivaassa Sinua rakkaampaa | – – | ja mitä toivomme Sinulta maan päällä?
| Kaikki maalliset hyvyydet olemme halvaksi katsoneet, | kaiken katoavaisen
olemme mitättömäksi arvioineet | löytääksemme Sinut, rakastaaksemme Sinua koko
sielustamme | ja Sinua ainoata palvellaksemme.” | Heidän esirukouksiensa tähden,
oi ihmisiä rakastava laupias Herra, || täytä rakkautellasi meidän sydämemme ja
pelasta meidät. (Karjalan valistajat, katismatropari, 1. sävelmäjakso.)*

*Palaen jumalallista intoa pyhät kysyvät Kristukselta: | ”Mikä meillä on taivaassa
Sinua rakkaampaa, | oi meidän halumme päämäärä, | ja mitä me toivomme
Sinulta maan päällä? | Kaikki maalliset hyvyydet olemme halvaksi katsoneet, | kaiken
katoavaisen olemme mitättömäksi arvioineet, | löytääksemme Sinut, rakastaaksemme
Sinua koko sielustamme | ja Sinua ainoata palvellaksemme.” | Heidän rukoustensa
tähden, oi ihmisiä rakastava, laupias Herra, || täytä rakkautellasi meidän sydämemme
ja pelasta meidät. (Sergei ja Herman, katismatropari ensimmäisen katisman
jälkeen, 1. sävelmäjakso, *Veisatkaa Herralle* 1981, 357.)*

Tämän jälkeen seuraa pieni ylistysveisu (”Ylistämme | autuiksi teitä | py-
hittäjäisämme ja valistajamme Sergei ja Herman, Arseni, Aleksanteri ja Trifon
– –”) valittuine psalmijakeineen. Kirkkoslaaviksi ylistysveisun malli ja jakeet

löytyvät irmologionin tekstilaitoksen liitteen osastosta ”pyhittäjille”.¹⁷ Jakeet on otettu jokseenkin täydellisessä muodossaan Sergein ja Hermanin suomenkielisen tekstin yhteyteen vuoden 1933 raamatunkäännöksen mukaisina. Sergein ja Hermanin tekstistä puuttuu yksi psalmijae kenties johtuen siitä, ettei sitä ole pystytty kohdistamaan suomalaisen raamatunkäännökseen, ja sen merkityskin tuntuu hieman hankalalta.¹⁸ Karjalan valistajien psalmijakeet ovat muuten samat kuin Sergeillä ja Hermanilla, mutta mahdollisesti vahingossa pois ovat jääneet 64:4b ja 5a: ”He jännittävät jousensa, nuolinaan karvaat sanat, salaa ampuaksensa nuhteettoman.”

Ylistysveisun ja psalmijakeiden jälkeen tarvittaisiin katismatropari ja theotokion, mutta kumpaakaan ei Karjalan valistajille tarjota. Oikein ohjeistetaan laulamaan 4. sävelmäjakson ensimmäinen antifoni ”Monet himot”, kuten polyeleoasteen muistoista ylöspäin asiaan kuuluu. Prokiimeni ”Kallis on Herran silmissä Hänen hurskaittensa kuolema (Ps. 116:15)” ja liitelauselman ”Kuinka minä maksan Herralle kaikki Hänen hyvät tekonsa minua kohtaan (Ps. 116:12)” ovat samat kuin pyhille Sergeille ja Hermanille. Sama koskee evankeliumia (Matt. 11:27–30).

”Evankeliumin jälkeen” – so. psalmin 51 jälkeen – ohjeistetaan laulamaan ”Kunnia... . Pyhittäjäisiemme Sergein ja Hermanin, Arsenin, Aleksanterin ja Trifonin rukouksien tähden Nyt... Jumalansynnyttäjän...” kuten pyhille toimitettavassa vigiliassa kuuluu. Liitelauselman toimivan psalmin 51 alkujakeen ”Armahda minua, Jumala...” jälkeen annetaan tähän kohtaan kuuluva stikiira, jonka lähtökohdaksi voidaan osoittaa Sergein ja Hermanin vastaava veisu.

1 *Valoasäteilevä isien muisto* | [2 – –] | 3 *tänään kutsuu* 4 *meidät kokoon* 5 *ja herättää* [– –] *hengellisen laulun sävelet.* | 6 *Kiittäkäämme* ja *veisuin ylistäkäämme* *ilomme lähteitä,* 7 *armoitettuja pyhittäjäisiamme,* | 8 *jotka nyt* [– –] *kanssamme näkymättömästi juhlaa viettävät,* | 9 *hengessä iloitsevat* 10 *ja anovat Kristukselta* [– –], | 11 *että Hän armahtaisi kaikkia,* || 12 *jotka heidän kunniallista muistoaan otollisesti juhlivat.* (Karjalan valistajat, stikiira evankeliumin jälkeen, 6. sävelmäjakso.)

1 *Valoasäteilevä isien muisto* | 2 *äänekkään pasunan tavoin* | 3 *kutsuu kokoon* *kaikista maan ääristä* | 4 *uskovaisten suuret joukot* | 5 *ja herättää kiitokseen hengellisen soiton sävelet.* | 6 *Kiittäkäämme* *siis ja veisuilla ylistäkäämme* *ilomme lähteitä,* | 7 *armoitettuja isiämme Sergeitä ja Hermania,* | 8 *jotka nyt*

meidän *kanssamme näkymättömästi juhlaa viettävät*, | 9 iloitsevat hengessä | 10 ja *anovat Kristukselta armolahjoja*, | 11 että Hän *armahtaisi kaikkia* || 12 *jotka heidän kunniallista muistoansa kelmollisesti juhliivat*. (Sergei ja Herman, stikiira evankeliumin jälkeen, 6. sävelmäjakso, *Veisatkaa Herralle* 1981, 372.)

Tekstin sisältö on olennaisilta osiltaan esikuvansa kaltainen. Sanontaa on tiivistetty ja hieman muokattu. Pois on jätetty vertaus ”äänekkään pasunan tavoin”, ja ”hengellisen soiton sävelet” on muutettu ”hengellisen laulun säveliksi”. Muutoksen perimmäisenä syynä on ehkä se, että Sergein ja Hermanin tekstiä ei tässä kohdin ole alunpitäen suomennettu oikein. Nimittäin alkutekstin mukaan¹⁹ stikiiran alku kuuluisi näin: ”Valoasäteilevä isien muisto äänekkään pasunan tavoin kutsuu kokoon kaikista maanääristä uskovaisten suuret joukot, jotka viisaiden soitinten ääni herättää kiitokseen.” ”Viisailla soittimilla” runoilija viittaa pyhittäjäisiin. Ainakaan tässä tapauksessa Karjalan valistajien veisujen laatija ei näytä tarkastelleen lähtökohtana käyttämänsä tekstin sanontaa slaaviksi, jolloin alkuperäinen ajatus on jäänyt tavoittamatta.

Kanoni

Karjalan valistajien teksteissä on yksi kanoni. Sen irrosseina ovat eräiden Jumalansynnyttäjän juhlien kanoneissa käytetyt 4. sävelmäjakson irmossit ”Minä avaan nyt suuni”, jotka kuuluvat laulettaviksi katabaseina juhlan ajan-kohtana ja muutoinkin suurimman osan vuotta. Tropicareita kussakin veisussa on ainoastaan kaksi.

Tekstin yhteydessä ei ole lähempää ohjeistusta kanonien veisaamisesta juhlan aamupalveluksessa. Klassisissa jumalanpalveluskirjoissa kuvatun järjestyksen mukaan asia riippuu kirkkovuoden ajankohdasta, juhlan asteesta, siitä, onko mineassa yksi vai kaksi kanonia, viikonpäivästä, ja sen ollessa lauantai, vielä temppelein muiston lajista.²⁰ Kun kyseessä on oktoehos-kaudelle sijoittuva pyhien ihmisten vigilia-asteinen mutta suuriin juhliin kuulumaton juhla muuna viikonpäivänä kuin sunnuntaina, ja mineassa on yksi kanoni, aamupalveluksessa on aina kaksi kanonia. Tällöin ensimmäisenä kanonina, jonka mukaan myös irmossit veisataan, ei milloinkaan ole päivän pyhän muiston kanoni.

Mikäli kirkko, jossa tämän juhlan palvelus toimitetaan, on vihitty pyhän tai pyhien muistolle, ensimmäisenä kanonina on kahdeksanteen sävel-

majaksoon kuuluva Jumalansynnyttäjän pieni rukouskanoni (ensimmäisenä irstossina ”Kuljettuaan veden yli kuin kuivaa maata”) tai toinen Jumalansynnyttäjän rukouskanoni (ensimmäisenä irstossina ”Ihmeitätekevä Mooseksen sauva”) tai kolmantena mahdollisuutena jokin muu Jumalansynnyttäjän kanoni siinä tapauksessa, että mineassa sellainen erikseen osoitetaan. Mikäli taas palvelus toimitetaan Kristuksen tai Jumalansynnyttäjän muistolle pyhitetyssä kirkossa, ensimmäisenä kanonina on temppeelijuhlan ensimmäinen kanoni.

Tästä seuraa, että sääntöjen mukaan Karjalan valistajien juhlan tulisi veisata juhlan kanonissa osoitetut irstossit vain tietyn reunaehdon vallitessa. Näin on siinä tapauksessa, että jumalanpalvelus toimitetaan Jumalansynnyttäjän muistolle pyhitetyssä kirkossa, jonka temppeelijuhlan ensimmäisessä kanonissa on juuri samat irstossit. Vaikka 12 suureen juhlaan kuuluvista juhlista temppeeliinkäynti ja ilmestyspäivä vaikuttaisivat täyttävän tämän ehdon, ne täyttävät sen vain osittain, sillä niiden kohdalla kaikki irstossit eivät ole samoja kuin Karjalan valistajien kanonissa. Sen sijaan Karjalan valistajien kanonin irstossit ovat samat kuin suojelusjuhlan (1.10.) ja eräiden Jumalansynnyttäjän ikonien juhlapäivinä.²¹ Ainoastaan siinä tapauksessa, että näistä jokin on kirkon temppeelijuhla, tulee Karjalan valistajien päivänä kunkin kanoniveisun aluksi veisata Karjalan valistajien kanonissa oleva irstossi. Katabaseina nämä irstossit kuitenkin veisattaisiin aina kyseisenä juhlan temppeelin muistosta riippumatta.

Sääntöjen mukaan kussakin kanoniveisussa veisataan (ja luetaan) tällöin kuten yleensä muulloinkin 14 kanoniin kuuluvaa säkeistöä (katabasia ei lasketa mukaan, kuten ei myöskään 3. ja 6. veisun jälkeen sijoittuvia katismatropareita, kontaktia ja iikossia). Lähemmin tämä tarkoittaa, että aluksi veisataan ensimmäisen kanonin irstossi kahdesti. Siten jäljelle jää 12 säkeistöä, jotka ovat tropareita. Tropareista neljä ensimmäistä kuuluu ensimmäiseen kanoniin ja kahdeksan seuraavaa toiseen kanoniin eli juhlan kanoniin. Mikäli tropareita on jossain kanonissa vähemmän kuin kahdeksan, tropareita toistetaan tarpeen mukaan.

Lukumäärien taustalla vaikuttaa se seikka, että klassisen jumalanpalvelusjärjestyksen mukaan aamupalveluksen kanoniveisujen liitelausemina käytetään Raamatun oodien tiettyjä jakeita, jotka on osoitettu kuorolle.²² Olettavasti ne on tavan mukaan laulettu ulkomuistista. Niinä juhlina, jolloin oktoehoksen kanoneja ei veisata, kustakin oodista otetaan 10 valittua liitelauselmaa 10 ensimmäisen troparin edelle. Kahden viimeisen troparin liitelausel-

mina ovat pienen doksologian "Kunnia..." ja "Nyt...". Jotta kaikki jakeet saataisiin käytettyä eikä sekaannuksia syntyisi, on tärkeää, että troparien määrä on tarkalleen 12.

Nykyisin oodien asemesta on kuitenkin tapana käyttää lukijan lukemia kiinteitä liitelauselmia, jolloin troparien määrällä ei enää ole samanlaista kriittistä merkitystä. Kiinteiden liitelauselmien esikuvat löytyvät ehtoonjälkeisen palveluksen ja eräiden muiden jumalanpalvelusten ja toimitusten kanoneista, joihin oodit eivät ole kuuluneet. Tällöin kanonin tropareita ei ainakaan yleensä toisteta. Koska sääntöjen mukaan aamupalveluksessa olisi käytettävä oodeja, liitelauselmia ei ole perinteisessä mineassa kirjoitettu näkyviin. Kun kiinteitä liitelauselmia käytetään, ne yleensä pysyvät samoina yhden kanonin sisällä. Theotokionin liitelauselmia kuitenkin on "Kaikkein pyhin Jumalansynnyttäjä, pelasta meidät", ja veisun päättävien kahden viimeisen troparin edelle luetaan "Kunnia..." ja "Nyt...".

Karjalan valistajien kanonissa troparien edelle on merkitty liitelauselmat. Erikoista on se, että ne eivät pysy samoina vaan vaihtuvat sen mukaan, kenelle tai keille kukin tropari on osoitettu. Käytössä ovat seuraavat liitelauselmat: "Kunnia olkoon Sinulle, meidän Jumalamme, kunnia Sinulle", "Pyhittäjäisämme Sergei ja Herman, rukoilkaa Jumalaa meidän puolestamme", "Kaikkein pyhin Jumalansynnyttäjä, pelasta meidät", "Pyhittäjäisiä Trifon, rukoile Jumalaa meidän puolestamme", "Pyhittäjäisiä Arseni, rukoile Jumalaa meidän puolestamme", "Pyhittäjäisiä Aleksanteri, rukoile Jumalaa meidän puolestamme", "Pyhittäjäisämme, rukoilkaa Jumalaa meidän puolestamme", "Kunnia... nyt...". Traditionaalisempaa olisi käyttää enimmäkseen vain yhtä liitelauselmaa, joka voisi olla "Pyhittäjäisämme [tai 'Pyhät Karjalan valistajat'²³], rukoilkaa Jumalaa meidän puolestamme". Tällöin välttyttäisiin siltä vaikutelmalta, että troparit olisi kerätty useista eri kanoneista jotenkin mielivaltaisesti. Koska tropareita ei ole enempää kuin kaksi kutakin veisua kohden, juhla-aiheen osuus jää suhteellisesti melko vaatimattomaksi, etenkin jos oodien asemesta käytetään liitelauselmia. Yleensä tämäntyyppisiin kanoneihin tropareita on ollut tapana kirjoittaa neljä kuhunkin veisuun.²⁴

Kanonissa irstossin tehtävänä on muodostaa temaattinen nivel oodin ja troparien välille. Kreikaksi edelleen troparit on laadittu käyttäen irstossia metrisenä mallina, jolloin troparit voidaan laulaa irstossin melodialla. Slaavilaisessa käytännössä irstossin ja troparien metrisen vastaavuus ei ole säilynyt, ja osittain (mutta tuskin ainoastaan) tästä syystä troparien laulamisesta on yleensä luovuttu. Kuitenkin slaavinkielisessäkin tekstissä tavallisesti on

jonkinlaista vastaavuutta irstossin ja troparien sanonnan tai ainakin niiden pituuden välillä. Useasti tropareissa on jossain määrin ammennettu irstossin tematiikasta.

Verrattaessa Karjalan valistajien kanonin ensimmäisen veisun ensimmäistä troparia sen irstossiin voidaan panna merkille, ettei temaattista sen enempää kuin rakenteellista yhteyttä niiden välillä juurikaan tunnu löytyvän.

Minä avaan nyt suuni | ja se täytetään Pyhällä Hengellä, | ja sanani tulvivat kuninkaallisen Äidin kunniaksi | Minä vietän juhlaa kirkkaasti riemuiten | | ja iloiten veisaan ylistystä hänen ihmeillensä. (Karjalan valistajat, 1. veisun irstossi, 4. sävelmäjakso.)

Kristus, vanhurskauden Aurinko, valaise ymmärryksemme tuntemisesi valkeudella, että me Sinun kunniaksesi, oi Herra, ylistäisimme Sergeitä ja Hermania, Arsenia, Aleksanteria ja Trifonia, oikeauskoisuuden järkkymättömiä pylväitä, hiljaisuuden rakastajia, enkelten kaltaisia ja Pyhän Hengen kunniakkaita temppeleitä. (Karjalan valistajat, 1. veisun 1. tropari.)

Syyksi paljastuu se, että itse asiassa tropari on laajennettu parafrasi Sergein ja Hermanin kanonin ensimmäisestä troparista.

Kristus, vanhurskauden Aurinko, valaise minun ymmärrykseni Sinun tuntemisesi valolla, että minä Sinun kunniaksesi, oi Herra, sydämellä ja suulla ylistäisän Sergeitä ja Hermania, meidän valokynttilöitämme. (Sergei ja Herman, 1. veisun 1. tropari, Veisatkaa Herralle 1981, 374.)

Sergein ja Hermanin kanonissa irstossina ei ole ”Minä avaan nyt suuni”, vaan ”Oi Neitseestä syntynyt” (4. sävelmäjakso), jolla onkin havaittava temaattinen ja rakenteellinen yhteys tropariin.

Oi Neitseestä syntynyt, | minä rukoilen Sinua: | Hukuta sielun puhtauden meren syvyyteen faraon joukkojen tavoin sieluni kolminaiset himot, | että, kuolettamalla oman tahtoni, | minä voisin puhtauden harpulla | | soittaa Sinulle voittovirren. (Sergei ja Herman, 1. veisun irstossi, *Veisatkaa Herralle* 1981, 373–374.)

Karjalan valistajien kanonin ensimmäisen veisun toinen tropari ei liiemmästi muistuta ensimmäistä troparia eikä myöskään Sergein ja Hermanin kanonin tropareita tai irmossia. Myös temaattinen yhteys oodiin (2. Moos. 15:1–19) jää hieman etäiseksi, joskin meri ja vesi ovat elementteinä mukana.

Elämän meren myrskyä paeten te, autuaat Sergei ja Herman, vaelsitte idästä suurelle Laatokan järvelle ja ihmeellisen saaren vuorilla hiljaisuudessa katumuksen ja nöyryyden kyyneleillä sydämenne maata kastellen ja alituisilla rukouksilla sitä lämmittäen olette kantaneet viinitarhaan Herralle hyvien tekojenne hedelmät. (Karjalan valistajat, 1. veisun 2. tropari.)

Troparin innoittaja löytyy pyhittäjäisien kanonin liepeiltä, nimittäin kolmannen veisun jälkeisestä katismatroparista. Pääosa troparista kuitenkin näyttää olevan originaalin keksinnän tulosta.

*Elämän laineitten kohinaa paeten | te, Sergei ja Herman, tulitte idästä Laatokan Saareen, | missä ei intohimojen syvyys eikä vastustavain henkien myrsky voineet järkyttää mielenne vakaumusta. | Siellä te hyvän kilvoituksen kilvoittelitte | ja erakonhiljaisuudessanne Kristuksen mielisuosion saavutitte. | Nyt, seisossanne Hänen valtaistuimensa edessä, | rukoilkaa, että Hän osoittaisi laupeuttaan maallista asuinsijaanne kohtaan || ja pelastaisi rauhassa sielumme. (Sergei ja Herman, 3. veisun jälkeinen katismatropari, 3. sävelmäjakso, *Veisatkaa Herralle* 1981, 377.)*

Kolmannen veisun tropareiden ja irmossin välillä voidaan havaita teemaattista yhtenevyyttä, ja kaikki säkeistöt heijastavat myös oodin (1. Sam. 2:1–14 LXX) teemaa uskolliset palkitsevasta Jumalasta. Tässä ensimmäinen tropari on muokattu ja laajennettu versio Jumalansynnyttäjän konevitsalaisen ikonin kanonin vastaavasta troparista, joka perustuu samaan irmossiin.

Jumalansynnyttävä, Sinä elävä, ehtymätön lähde, | vahvista hengessä juhlaan kokoontuneet veisaajasi | ja jumalallisessa kunniasasi || tee heidät kelvollisiksi saamaan kunnian seppeleet. (Karjalan valistajat, 3. veisun irmossi.)

Niinkuin muinoin Herran esi-isä Daavid karkeloi Jumalan arkin edessä, niin pyhittäjäisiä Arseni vaelsi hengellisessä riemussa Athos-vuorelta Pohjolaan,

kantaen Jumalan Äidin, Jumalan elävän liitonarkin, pyhää kuvaa, ja hartaasti rukoili Sinua, oi ainainen Neitsyt: Tee myös ne, jotka täällä Sinua kunnioittavat, otollisiksi saamaan ikuisen kunnian seppeleet. (Karjalan valistajat, 3. veisun 1. tropari.)

*Muinoin Jumalan arkin edessä riemusta karkeloineen esi-isän tavoin pyhittäjiä Arseni kulki hengessään iloiten Athosvuorelta Karjalaan kantaen ikonia ja rukoillen Jumalanäitiä, että hän saattaisi iankaikkisesta kunniasta osallisiksi ne, jotka häntä kunnioittavat.*²⁵ (Jumalansynnyttäjän konevitsalainen ikoni, 3. veisun 1. tropari, *Veisatkaa Herralle* 1981, 417.)

Toinen tropari, jonka aiheena on Trifon Petsamolainen, vaikuttaisi olevan originaalin keksinnän tulosta. Vaikka Jumalansynnyttäjä-teema on jäänyt syrjemmälle, tekstin viimeiset sanat sitovat säikeistön irmossiin ja edelliseen tropariin

Oi äärimmäisen Pohjolan kirkkain tähti, apostolien vertainen isä Trifon, saatuasi jumalallisen kutsun Sinä kilvoittelit hedelmättömässä kivieliössä ja Pyhän Hengen lahjojen kaunistamana kasvatit luostariisi kootut opetuslapsesi, jotka Kristuksen syntymän riemuisana juhlanan saivat marttyyreina ikuisen kunnian seppeleet. (Karjalan valistajat, 3. veisun 2. tropari.)

Kolmannen veisun jälkeinen katismatropari ”Pyhittäjäisemme salamankaltaisen kirkkauden valistamina”, johon ei ole merkitty sävelmäjaksoa, näyttää olevan originaali. Theotokion sen sijaan puuttuu.

Neljännän veisun kumpikin tropari vaikuttavat originaaleilta. Niistä ensimmäinen liittyy irmossiin tekstin viimeisten sanojen kautta, lisäksi tekstissä heijastuu neljännän oodin (Hab. 3:2–19 LXX) tematiikkaa (”Jumala tulee etelästä, Pyhä metsän varjoamalta vuorelta”; ”Ja Hänen kirkkautensa on oleva kuin valo”). Toinen tropari tuntuu istuvan tähän ympäristöön vähemmän ilmeisesti, joskin myös siinä esiintyvät vuori ja jumalallisen valon teema. Kumpikin tropari on olennaisesti irmossia pidempi.

Jumalallinen Jeesus, | joka jumaluuden istuimella kunniaassa istuu, | puhtaan käden kannattamana nopeassa pilvessä tuli ja pelasti ne, jotka Hänelle huutavat: || Kunnia olkoon Sinun voimallesi, oi Kristus. (Karjalan valistajat, 4. veisun irmossi.)

Kiitämme sinua, pyhä Athos-vuori, sillä sinä olet meille lahjoittanut kalliin aarteiden, Jumalan Sanan pyhimmän Äidin ikonin, joka säteili lukemattomia ihmeitä Konevitsan saarella ja nytkin vuodattaa armon lahjoja ja parannusta niille, jotka uskolla veisaavat: Kunnia olkoon Sinun voimallesi, oi Kristus. (Karjalan valistajat, 4. veisun 1. tropari.)

Matkan vaivoja kärsien kahdesti vaelsit Sinä, jumalankantaja isä Arseni, kuin janoava peura vesipurolle, Pohjolasta Athos-vuorelle ja siellä hiljaisuuden harrastajain kanssa kilvoittelit näkymättömässä taistelussa ja lakkaamattomassa Jeesuksen rukouksessa. Heidän joukossaan sekä kanssakilvoittelijasi, pyhän esipaimenen Eufimin kanssa rukoile Valkeudenantajaa, että Hänen ikuinen valkeutensa meitäkin syntisiä valistaisi. (Karjalan valistajat, 4. veisun 2. tropari.)

Viidennen veisun tropareista ensimmäinen on Jumalansynnyttäjälle osoitettu rukous, joka liittyy luontevasti irmossiin, jonka loppusanat tekstissä toistetaan. Sen sijaan kytkentä juhlan aiheeseen oikeastaan puuttuu, jolloin on mahdollista, että teksti on lainattu muualta. Sikäli kuin tämän kanonin edelle useimmissa tapauksissa – eli kun palvelus toimitetaan muussa kuin Kristuksen temppelissä – kuuluisi Jumalansynnyttäjän kanoni, ratkaisua voidaan pitää hieman epätyypillisenä, mutta se on ymmärrettävä, mikäli ajatuksena on ollut, ettei muita kanoneja (kuitenkaan) veisata. Jälkimmäinen Aleksanteri Syväriläiselle osoitettu tropari liittyy irmossiin ja oodiin (Jes. 26:9–20 LXX) rauhan teeman kautta, ja lopussa toistuu viittaus ylistyksen veisaamiseen, tällä kertaa Pyhälle Kolminaisuudelle. Troparit ovat irmossia pidemmät.

Kaikki hämmästyivät Sinun jumalallista kunniaasi, | sillä Sinä, aviota tuntematon Neitsyt, kannoit povessasi yli kaiken olevan Jumalan | ja synnytit iankaikkisen Pojan || ja nyt lahjoitat rauhan kaikille, jotka Sinulle ylistystä veisaavat. (Karjalan valistajat, 5. veisun irmossi.)

Sinä, Jumalan Sanan Äiti, olet pohjaton ihmeiden meri ja elämän myrskyssä tyven ja pelastava satama, toivottomien toivo, murheellisten ja ahdistettujen suuri lohdutus ja odottamaton ilo; Sinä olet sairaitten ihmeellinen parantaja ja uskovaisten laupias puolustaja kuoleman peljättävänä hetkenä. Sinä *lahjoitat rauhan kaikille, jotka Sinulle ylistystä veisaavat.* (Karjalan valistajat, 5. veisun 1. tropari.)

Kenen kieli voisi ylistää Sinua, isä Aleksanteri, elämäntäsi enkelin kaltaista! Miten voisimme kuvailla näkymättömät taistelusi Valamon saaren pimeässä luolassa ja Aunuksen korvessa! Kilvoituksesi teki Sinut otolliseksi vielä täällä näkemään eläväksitekevän Kolminaisuuden lähestymättömän valkeuden. Rukoile pelastusta ja *rauhaa kaikille, jotka* Pyhälle Kolminaisuudelle *ylistystä veisaavat*. (Karjalan valistajat, 5. veisun 2. tropari.)

Kuudennen veisun troparien liittyminen juuri tähän irmossiin ei vaikuta selvältä: troparit ovat nytkin selvästi irmossia pidemmät, eikä tekstin tasolla ole yhtenevyyttä. Ensimmäinen tropari, joka sisältää viittauksen juhlan aiheeseen, on osoitettu Vapahtajalle; Jumalansynnyttäjän mainitseminen toki muodostaa linkin irmossiin. Kuudennen oodin (Joona 2:3–10) aiheistosta troparissa on keskeisellä sijalla turmeluksesta kohoaminen synnintunnon heräämisen ja katumuksen kautta. Toisessa troparissa, jossa muistellaan Arseni Konevitsalaista, esiintyvät oodin aiheista myrsky ja pyhän pelastuminen siitä ensin ennuskuvana ja sitten läsnäolijoihin heijastettuna.

Tulkaamme, Jumalassa viisaat, | Jumalan Äidin jumalallista ja kunniakasta juhlaa viettäen, | paukuttakaamme riemuiten käsiä, \ \ ja hänestä syntynyttä Jumalaa ylistäkäämme. (Karjalan valistajat, 6. veisun irmossi.)

Voi meitä! Vaikka veisuilla ylistämmekin pyhittäjäisiemme hengellistä kauneutta ja evankelisia hyveitä, niin itse emme kuitenkaan lakkaa syntiä harjoittamasta. Oi valtiast Kristus, Sinun Äitisi esirukouksien tähden herätä sielumme huolettomuuden unesta katumukseen ja anna meille todellinen nöyryys ja alituinen synnintunto. (Karjalan valistajat, 6. veisun 1. tropari.)

Jumalan voima vasten tahtoasi johdatti veneesi myrskyssä Konevitsaan. Jumalan täydelliseen sota-asuun pukeutuneena Sinä saaren metsässä rukoillen karkoitit sieltä pahat henget. Rukoile Herraa, että Hän pelastaisi meidät sielujen vihollisen juonista ja kiusauksista, hillitsisi himojemme myrskyn ja opettaisi meidät Hänen tahtoansa täyttämään. (Karjalan valistajat, 6. veisun 2. tropari.)

Juhlan kontakki on osoitettu Jumalansynnyttäjälle, johon viitataan Karjalan esirukoilijana. Kontakkin mallina näyttäisi olevan suojelusjuhlan kontakki, joka puolestaan on joulukontakin ”Tänä päivänä” *prosoimoion*.²⁶

Tänään harras puolustajamme ja Karjalan esirukoilija puhtain Neitsyt | on näkymättömästi kirkossa enkeljoukkojen ja pyhien kanssa. | Pyhittäjäisämme pyhien kuoroissa riemuitsevat, | sillä Kaikkeinpyhin rukoilee meidän puolestamme || iankaikkista Jumalaa. (Karjalan valistajat, kontakki, 3. sävelmäjakso.)

*Neitsyt seisoo nyt kirkossa | ja yhdessä pyhain joukkojen kanssa | näkymättömästi rukoilee meidän puolestamme Jumalaa. | Enkelit ja esipaimenet kumartavat | ja apostolit profeettain kanssa riemuitsevat, | sillä Jumalansynnyttäjä rukoilee meidän puolestamme || iankaikkista Jumalaa. (Jumalansynnyttäjän suojelus, kontakki, 3. sävelmäjakso, *Veisatkaa Herralle* 1981, 106.)*

*Tänä päivänä Neitsyt yliolennollisen synnyttää, | ja maa tarjoaa luolan lähestymättömälle. | Enkelit paimenten kanssa ylistystä veisaavat. | Tietäjät tähden mukana vaeltavat, | sillä meidän tähtemme | on syntynyt Lapsukainen, || iankaikkinen Jumala. (Kristuksen syntymä, kontakki, 3. sävelmäjakso, *automelon, Veisatkaa Herralle* 1981, 194.)*

Ratkaisu rakentaa teksti tästä lähtökohdasta käsin ei ole tavanomainen, joskin samansuuntaisesti on toimittu kaikkien Venäjänmaan pyhien juhlan kohdalla. Venäjän pyhien kontakkin epävirallinen suomennos olisi:

*Tänään Jumalalle otollisen maamme pyhain joukko seisoo kirkossa | ja näkymättömästi rukoilee Jumalaa meidän edestämme. | Enkelit heidän kanssaan ylistystä veisaavat | ja kaikki Kristuksen Kirkon pyhät juhlaa viettävät | ja rukoilevat meidän puolestamme || iankaikkista Jumalaa. (Kaikki Venäjänmaan pyhät, kontakki, 3. sävelmäjakso, *Мине маи* 2002, ч. 3, 340.)*

Sama kontakki on sellaisenaan käytössä Karjalan valistajille Venäjän kirkossa. Vaikka tematiikka on hyvin samankaltainen kuin suojeluksen ja suomalaisen Karjalan valistajien juhlan kontakteissa, Jumalansynnyttäjää ei tässä tuoda esille kanssarukoilijana. Välittömästi kontakkin jälkeen aamupalveluksessa kuuluu olla iikossi, mutta Karjalan valistajien hymnistöstä se puuttuu.

Seitsemännen kanoniveisun tropareista ensimmäinen on osoitettu Jumalansynnyttäjälle, ja siinä esiintyy irmossin ja oodin (Asar. 1–33) teemoista tuli, siitä pelastuminen ja kiitoksen veisaaminen.

Jumalassa viisaat eivät palvelleet luotua Luojan sijaan, | vaan miehuullisesti torjuttuaan uhkaavan *tulen* iloitsivat veisaten: | *Kiitetty olet Sinä, || yli kaiken ylistetty isiemme Herra ja Jumala!* (Karjalan valistajat, 7. veisun irsto.)

Sinua, joka olet synnyttänyt iankaikkisen rauhan ja pelastuksen, me kyynelin rukoilemme: Auta meitä syntisiä hengellisessä taistelussa ja pelasta sielumme himojen *liekeistä* ja syntien saastaisuudesta, että puhtaalla sydämellä ja armon rauhassa uhraisimme Sinun Synnyttämällesi veisun: *Kiitetty olet Sinä, yli kaiken ylistetty isiemme Herra ja Jumala.* (Karjalan valistajat, 7. veisun 1. tropari.)

Toisessa troparissa Valamon pyhittäjäisille esiintyvät samat teemat, lisäksi vielä Babylonin kultainen epäjumala on onnistuttu siihen nivomaan. Itse asiassa teksti on peräisin Sergein ja Hermanin kanonin toisesta troparista, johon verrattuna sitä on muokattu varsin vähäisessä määrin. Tämän troparin pohjana on eri irsto – ”Kolme nuorukaista Baabelin pätsissä” – mutta tämä ei ole raskauttavaa, sillä tekstisisältö on jotakuinkin sama kuin Karjalan valistajien irstoissa. Karjalan valistajien tropariin on huomattu muuttaa loppusanat juhlan kanonissa käytetyn irston mukaisiksi.

Kuten nuorukaiset muinoin Babyloniassa eivät palvelleet kultaista epäjumalaa, niin ette tekään, Sergei ja Herman, palvelleet lihaanne, vaan apostolin kehoituksen mukaisesti ristiinnaulitsitte sen himoineen ja haluineen. Tultuanne Pyhän Hengen kunniaikkaiksi temppeleiksi te ilolla veisatte: Kiitetty olet Sinä, yli kaiken ylistetty isiemme Herra ja Jumala. (Karjalan valistajat, 7. veisun 2. tropari.)

Kuten nuorukaiset eivät palvelleet kultaista epäjumalaa, niin eivät pyhittäjätkään palvelleet lihaansa, vaan apostolein opin mukaisesti he ristiinnaulitsivat sen himoineen ja haluineen ja näin tekivät sen hengelle alamaiseksi. Tultuaan Pyhän Hengen kunniallisiksi temppeleiksi he veisasivat: Kiitetty olet Sinä, isäimme Herra ja Jumala. (Sergei ja Herman, 7. veisun 2. tropari, *Veisatkaa Herralle* 1981, 385.)

Kahdeksannen veisun ensimmäisen troparin, joka ilmeisesti on originaali, aiheena on Jumalansynnyttäjän konevitsalainen ikoni; voidaan ehkä ajatella tämän rinnastuvan irstoissa mainittuun Jumalansynnyttäjän synnytyksen ennuskuvaan (8. oodin Asar. 34–65 mukaan). Jälkimmäinen tropari on kaikille Karjalan valistajille osoitettu rukous, jonka aihe ei selkeästi liity irstoiin. Se voi olla suomennettu laina jostakin muusta tekstistä. Kummankin troparin

lopussa toistuvat irmossin loppusanat. Troparit ovat laajuudeltaan irmossin luokkaa.

Hurskaat nuorukaiset pelasti pätsissä Jumalansynnyttäjän synnytys, | silloin tosin kuvauksellinen, | mutta nyt todellinen, | ja se kutsuu yhteen koko maanpiirin, joka veisaa: | Herran luodut, veisaten ylistäkää Herraa || ja korkeasti kunnioittakaa Häntä kaikkina aikoina. (Karjalan valistajat, 8. veisun irmossi.)

Niinkuin ylen kirkas tähti ihmeitä tekevä ikonisi, oi Valtiatar, on idästä meille ilmestynyt, kun harras palvelijasi Arseni toi sen Athos-vuorelta Pohjolaan Karjalan ikuiseksi suojaajaksi. Sentähden tänään juhlaa viettäessämme riemuitsemme ja Sinua, oi Kaikkeinpuhtain, veisaten korkeasti kunnioitamme kaikkina aikoina. (Karjalan valistajat, 8. veisun 1. tropari.)

Oi ylen autuaat valistajamme, jotka olette vanhurskaitten ilossa, nöyrästi rukoilemme teitä: Kiiruhtakaa pelastamaan meidät himojen synkstä pimeydestä, karkoittakaa sydämestämme kaikki suru ja katkeruus, että me iloiten kunnioittaisimme teitä kaikkina aikoina. (Karjalan valistajat, 8. veisun 2. tropari.)

Yhdeksännen veisun ensimmäinen tropari on osoitettu kaikille Karjalan valistajille. Sen eräänlaisena esikuvana näyttää olevan Sergein ja Hermanin kanonin toinen tropari. Tämä tropari liittyy oktoehoksen maanantain irmossiin ”Tottelemattomuuden tähden sai Eeva osakseen kirouksen”, jonka kuvastoon ei kuulu Jumalanäidin riemujuhla. Karjalan valistajia varten rukousaiheeksi on lisätty (Suomen) luostarien säilyminen sekä esirukous piispojen ja papi-ton puolesta.

Oi jumalankantajat isät ja ihmeidentekijät, *seisoessanne nyt taivaallisen Kuninkaan valtaistuimen edessä rukoilkaa*, että Hän laupeudessaan varjelisi ja lujittaisi pyhää kirkkoa, säilyttäisi pyhät luostarimme, soisi armovoimaa ja pyhää intoa esipaimenille ja papistolle, antaisi *isänmaalle rauhan* ja sieluillemme pelastuksen. (Karjalan valistajat, 9. veisun 1. tropari.)

Seisoessanne nyt hengellisten vihollisten voittajina taivaallisten voimien Kuninkaan valtaistuimen edessä, rukoilkaa, Sergei ja Herman, Hänen hyvyyttään,

että Hän antaisi seurakunnallensa voiton vihollisista ja *maallemme rauhan*.
(Sergei ja Herman, 9. veisun 2. tropari, *Veisatkaa Herralle* 1981, 389.)

Karjalan valistajien toinen tropari on tyylikkäästi laadittu theotokion, joka liittyy irmossin teemaan, toistaa sen loppusanat ja nivoo mukaan konevitsalaisen ikonin ja Karjalan.

Jokainen maan päällä syntynyt Hengen valaisemana riemuitkoon | ja viettäkööt juhlaa ruumiittomat henkiolennot | kunnioittaen Jumalan Äidin pyhää *riemujuhlaa* ja huutakoot: | *Iloitse autuain, puhdas Jumalansynnyttäjä ja ainainen Neitsyt!* (Karjalan valistajat, 9. veisun irmossi.)

Sinä, Korkeimman Äiti, olet tämän *riemumme* ja *juhlamme* lähde, ja ihmeitä tekevä ikonisi innoittaa meitä Sinulle lakkaamatta rakkaudella veisaamaan: Iloitse, Karjalan suojelija; iloitse, kaikkien kristittyjen turva ja Sinun tykösi rientävien altis puolustaja. *Iloitse, autuain, puhdas Jumalansynnyttäjä ja ainainen Neitsyt!* (Karjalan valistajat, 9. veisun 2. tropari.)

Aamupalveluksen loppu

Juhlan eksapostilarion ja sen theotokionin lähtökohtana näyttävät olevan Sergein ja Hermanin vastaavat veisut, vaikkakin niiden sanavalintoja ja sanajärjestyksiä on muokattu.

Valkeuden Luoja, \ kirkkaitten *valonlähteitten*, pyhittäjäisiemme, *esirukouksien tähden valista meidät*, \ jotka tänään *vietämme heidän valoisaa yhteistä muistoaan*. (Karjalan valistajat, eksapostilario.)

Kirkkaudenantaja Herra, | meidän *valosoihtujemme*, Sergein ja Hermanin *rukouksien tähden, valista meidät*, | jotka uskolla Sinua palvelemme || ja juhllisesti *vietämme heidän valoisaa muistoansa*. (Sergei ja Herman, eksapostilario, *Veisatkaa Herralle* 1981, 389.)

Lähestymättömän Valkeuden Äiti, \ *valista totuuden tuntemisen valkeudella meidät, tietämättömyyden pimeydessä olevat*, \ ja pelasta kaikki, jotka Sinua *Jumalansynnyttäjänä ylistävät*. (Karjalan valistajat, eksapostilarion theotokion.)

Jumalan morsian, | Sinä salainen tuohus, | *valista meidät*, tietämättömyyden pimeydessä olevat, | *totuuden tuntemisen valolla* || *ja pelasta kaikki, jotka Sinua Jumalan Äitinä ylistävät.* (Sergei ja Herman, eksapostilarion theotokion, *Veisatkaa Herralle* 1981, 389.)

Kiitosstikiirat veisattaisiin sääntöjen mukaan neljään liitelauselmaan, joiden perään tulisi "Kunnia..." ja doksastikon, "Nyt..." ja theotokion mineasta samalla sävelmällä. Karjalan valistajille on tarjolla yksi stikiira sekä doksastikon kuudennella sävelmällä ja muinakin pyhien ihmisten juhлина käytetty theotokion "Jumalansynnyttäjä, Sinä olet tosi viinipuu".

Ainokainen kiitosstikiira kuuluu 4. sävelmäjaksoon. Sen yhteydessä huomautetaan: "Voidaan veisata myös 4. sävelmäjakson alasävelmällä 'Sinä annoit merkiksi'",²⁷ mikä antaa ymmärtää, että tämäkin stikiira olisi *prosoimoi-on*. Vastaava *automelon* on oktoehoksen keskiviikon ja perjantain aamupalveluksen toinen virreilmästikiira, joka meillä epävirallisessa käytössä olevan oktoehos-käsikirjoituksen mukaan alkaa sanoilla "Herra, Sinä annoit Sinua pelkääville merkiksi kalliin ristisi". *Podoben*-sävelmä, johon huomautuksessa viitataan, kuuluu Valamossa käytössä olleisiin.²⁸

Aiemman valossa ei ole yllättävää, että stikiira osoittautuu olevan sangen maltillisesti muokattu versio Sergein ja Hermanin toisesta kiitosstikiirasta. Vaikka suomenkielisessä tekstissä ei ole mainintaa "alasävelmästä", sellainen löytyy slaavinkielisestä mineasta.

1 Herran käskyjä täyttään | 2 ja lakkaamatta rukoillen | 3 pyhät saivat sydämeensä \ 4 jumalallisen rakkauden lämmön | 5 ja, maistettuaan sen ihanuutta, | 6 he huusivat Kristukselle: | 7 Mikä voisi meidät Sinun rakkaudestasi erottaa, | 8 oi suloisin Jeesus, || 9 sielujemme Vapahtaja. (Karjalan valistajat, kiitosstikiira, 4. sävelmäjakso.)

1 Saatuaan Herran käskyjen \ 2 täyttämisen kautta | 3 ja alituisen rukouksen vaikutuksesta sydämeensä \ 4 jumalallisen rakkauden lämmön | 5 ja sen ihanuutta maistettuaan | 6 pyhittäjät kysyivät Kristukselta: | 7 Mikä ihannuus voi meidät eroittaa Sinun rakkaudestasi, | 8 oi suloisin Jeesus, \ \ 9 meidän sielumme Vapahtaja! (Sergei ja Herman, 2. kiitosstikiira, 4. sävelmäjakso, *Veisatkaa Herralle* 1981, 390.)

Kiitosstikiiroiden doksastikon näyttää sekin ammentavan Sergein ja Hermanin vastaavasta veisusta, vaikka sanontaa on tiivistetty, järjestetty uudelleen

ja muutoinkin muokattu. Jostakin syystä suora viittaus Jumalan kolmipersoonaisuuteen on häivytetty, vaikka sen esiintyminen tässä funktiossa olevissa veisuissa on sangen tavallista.

Me kiitämme Sinua, kaikkivoimallinen Jumala, joka olet pyhissäsi ihmeellinen | ja joka olet osoittanut ihmeesi meidän pyhittäjäisissämme | auttamalla heidän kauttansa hädässä ja ahdistuksessa olevia. | Sentähden nyt Sinulle ylistystä veisaamme ja rukoilemme: | Oi ihmisiä rakastava Herra, | pyhittäjäisiemme esirukouksien tähden || anna maailmalle rauha ja sieluillemme suuri laupeus. (Karjalan valistajat, kiitosstikiroiden doksastikon, 6. sävelmäjakso.)

Kiitollisella sydämellä ja suulla | *me kiitämme Sinua, kaikkivoimallinen Herra, | joka olet pyhissäsi ihmeellinen | ja heidän kauttansa teet suuria, ylistettäviä tekoja. | Sinä olet osoittanut ihmeesi myös meidän pyhittäjäisissämme, | auttamalla heidän kauttansa hädässä olevia uskovaisasi. | Heidän esirukouksensa tähden annat sairaille terveyden, | pahuuden hengestä vapaaksi päästät | ja hukkuvat pelastat. | *Sentähden, nyt viettäessämme heidän muistoansa, | me kunnioittaen kumarrumme Sinun valtasi edessä | ja ylistystä veisaamme Sinulle: | Oi aluton Isä | ynnä aluton Poika, | yhdenarvoinen Pyhä Henki, || Pyhä Kolminaisuus, kunnia olkoon Sinulle!* (Sergei ja Herman, kiitosstikiroiden doksastikon, 6. sävelmäjakso, *Veisatkaa Herralle* 1981, 391.)*

Päätelmät

Karjalan valistajien hymnistöön kuuluu kaikkiaan 30 säkeistöä. Näistä yhdeksän – eli litaniastikiira ja eräät kanonin troparit – vaikuttaisivat olevan tätä juhlaa varten suomeksi seipitettyjä ilman, että teksti on kopioitu muualta. Lisäksi originaalius on mahdollista tai luultavaa neljän kanonitroparin kohdalla.

Loput 17 veisua perustuvat eriasteisesti aikaisempaan suomen- tai slaavinkieliseen hymnografiaan. Vaikka joissain tapauksissa kysymys näyttää oleen lähinnä innoituksen hakemisesta, useammin aiempaa veisua on käytetty konkreettisenä mallina, johon sitten on tehty tarpeellisia muutoksia. Pääasiallisena lähteenä on palvellut Sergein ja Hermanin jumalanpalvelusteksti, josta on ammennettu peräti 13 veisun kohdalla. Niiden joukossa on neljä kanonitroparia. Lisäksi yhden kanonitroparin lähteenä on konevitsalaisen ikonin

jumalanpalvelus.

Kun juhlan ensimmäinen tropari on hienokseltaan muokattu suomenos Venäjänmaan pyhien troparista, juhlan toiseksi tropariksi on sellaisenaan otettu konevitsalaisen ikonin tropari. Kontakki näyttäisi olevan muodostettu perinteenmukaisella tavalla käyttäen mallina ainakin suojelusjuhlan kontakia; idea tähän on voinut tulla Venäjänmaan pyhien kontakista, joka näyttää syntyneen samalla tavalla.

Vaikka tekstien yleisilmeessä huomiota kiinnittää erityisesti kanonissa ilmenevä epätasaisuus ja epäjohtonmukaisuus, juhlan hymnografian suurimpana ongelmana on sen vajavuus klassisen jumalanpalvelusjärjestyksen vaatimuksiin nähden, mikä voi johtua kyseisten periaatteiden huonosta tuntemuksesta tai sitten siitä, ettei asiaa pidetty tärkeänä. Sikäli kuin teksti on ollut venäläisten käytettävissä, tämäntyyppinen provinsialismi on saattanut tehdä suoralta kädeltä siinä määrin epäedullisen vaikutuksen, että oman tekstin laatiminen on koettu parhaaksi tavaksi edetä.

Toinen asiaan vaikuttanut tekijä saattaa liittyä teksteissä ilmeneviin juhla-aihetta koskeviin painotuksiin. Suomalaisen juhlan aiheessa korostuu teksteissä mainittujen pyhittäjien eli Sergein, Hermanin, Arsenin, Aleksanterin ja Trifonin osuus muiden Karjalan valistajien kustannuksella, osin siitäkin syystä, että lähes puolet veisuista on lainaa Valamon pyhittäjiltä. Jos tarkastellaan Venäjän kirkon jumalanpalvelustekstiä, voidaan huomata, että siinä Karjalan pyhät noteerataan laajemmin ja siten myös tasapuolisemmin, mikä sitten vaikuttaa siihen, minkä sisältöisenä juhla hahmottuu rukoilijoille.

Vaikka juhlan suomalainen jumalanpalvelusteksti on vakiinnuttanut asemansa kirkollisessa elämässämme, sen täydentäminen puuttuvia veisuja lisäämällä voisi olla perusteltua. Lisättävät tekstit pitäisi tässä tapauksessa mieluiten sepittää alusta pitäen, sillä juhlan slaavinkielinen hymnografia ei ole luontevasti liitettävissä aiempaan tekstipohjaan.

Viitteet

- ¹ *Pyhittäjäisiemme Karjalan valistajien yhteinen juhla* 1959. Pieksämäki: OKJ.
- ² Vrt. esim. *Merras* 2014: ”Tällaista Karjalan Valistajien yhteistä juhlaa vietetään vain Suomen ortodoksisessa kirkossa. Juhlan tekstit ovat olemassa vain suomenkielellä. Näin tästä juhlasta muodostuu suomalainen kansallinen ortodoksisuuden vuosipäivä.” Ks. myös *Juhlaminea* 1987, 5: ” Karjalan pyhittäjien ja valistajien yhteisen juhlan tekstit on otettu julkaisuneuvoston painattamasta vihkosesta – –.

Juhlan veisut on alun perin kirjoitettu suomeksi.” Itse asiassa tekstejä kuitenkin on muuteltu sangen erikoisella ja mielivaltaisella vaikuttavalla tavalla (niihin on nähtävästi suhtauduttu ikään kuin kieliasultaan puutteellisina tai vanhentuneina sotien välisen ajan käännöksinä, jotka välttämättä ”vaativat korjausta”), minkä johdosta *Juhlamineaa* ei tässä käytetä primaarilähteenä. Tämän artikkelin puitteet eivät riitä *Juhlamineassa* ilmenevien tekstimuutosten ja niiden luonteen lähempään tarkasteluun. Yleensä voidaan sanoa, että jumalanpalveluskirjojemme eri laitosten tekstikritiikki ansaitsisi oman erityistutkimuksensa.

³ Трубачев 2007; Русак 1974, 16.

⁴ Служба s.a. Tekstejä ei ole painetuissa jumalanpalveluskirjoissa.

⁵ Розанов 2002, 182–187 sisältää selostuksen tämänyyppisen juhlan palvelusten kulusta lauantaina. Viitattaessa jumalanpalvelusjärjestykseen tässä ja jäljempänä tarkoitetaan sitä käytäntöä, jonka dokumentteina toimivat Venäjän ortodoksisen kirkon klassiset jumalanpalveluskirjat. Nämä jumalanpalveluskirjat muodostavat jokseenkin tarkkarajaisen korpuksen, ja ne ovat säilyneet käytännössä muuttumattomina 1600-luvun lopulta eteenpäin lukuun ottamatta mineaa, johon on eri aikoina lisätty uusien muistopäivien tekstejä. Kaikkien nykyisin vietettävien muistopäivien tekstejä ei ole mineassa, mutta niitä voidaan edelleen lisätä sinne tarpeen mukaan.

⁶ Veisujen tekstiin tässä ja jäljempänä on lisätty säkeiden numeroita, ja joitakin säejakoja on muutettu. Lisätyt säerajat on merkitty kenoviivoilla ja poistetut säerajat sijoitettu sulkeisiin.

⁷ *Prosomoion*-veisu on sellainen veisu, jonka tekstin rakenteellisena mallina on käytetty jotakin aikaisempaa veisua. Mallina olevasta veisusta käytetään silloin nimitystä *automelon*. *Podoben*-sävelmä on erityinen sävelmä, jolla eräät *prosomoion*-stikiirat on laulettu itäslaavilaisessa jumalanpalvelusperinteessä, etenkin luostareissa.

⁸ Ensimmäinen stikiira puuttuu *Veisatkaa Herralle* -kokoelmasta. Rakenteensa puolesta lähempänä alkutekstiä oleva suomennos, joka myös on mahdollista laulaa *podoben*-sävelmällä, voisi olla vaikkapa tällainen: 1 Oi ylistettävää ihmettä! | 2 Elämääkantava puu, | 3 kaikkein pyhin risti, | 4 korkeuteen kohotettuna tänään esiin tuodaan. | 5 Kaikki maanääret sitä ylistävät, | 6 ja pahojen henkien joukot kauhistelevat, | 7 millaisen lahjan ihmiset ovat saaneet. | 8 Oi Kristus, pelasta meidän sielumme, || 9 sillä Sinä olet ainoa laupias.

⁹ Sergein ja Hermanin muistopäivän slaavinkielisen tekstin on vuonna 1817 sepittänyt Konevitsan luostarin johtajana 1807–23 toiminut pappismunkki Ilarion (1776–1851), jonka käsialaa ovat myös Arseni Konevitsalaisen ja Jumalansynnyttäjän konevitsalaisen ikonin jumalanpalvelustekstit (*Бермау* 2014).

¹⁰ Розанов 2002, 183. Usein käytetään sunnuntain virreilmästikiirojen theotokioneja.

¹¹ *Veisatkaa Herralle* -kokoelmassa ja *Juhlamineassa* (s. 24) veisun alkusanat ovat ”Iloitse, eläväksitekevä risti!”. Kirkkoslaavinkielisen tekstin sanontaa paremmin vastaava ja *podoben*-sävelmään sopiva versio kuuluisi: 1 Iloitse, elämääkantava risti, | 2 hurskauden kukistumaton voitto, | 3 paratiisin portti, | 4 uskovaisten

- vahvistus, | 5 Kirkon suojelus, | 2 jonka kautta turmelus on hajotettu ja tyhjäksi tehty | 3 ja kuoleman valta rikki poljettu | 4 ja me kohoamme maasta taivaisiin, | 5 voittamaton ase, | 2 pahojen henkien vastustaja, | 3 marttyyrien kunnia, | 4 pyhittäjien totinen kaunistus, | 5 pelastava turvapaikka, | | 2 joka antaa maailmalle suuren laupeuden.
- ¹² *Трубачев* 2007. Suurimman osan hymnografiasta on laatinut piispa Afanasi Saharov (1887–1962, luettu pyhien joukkoon vuonna 2000). Troparin on sepittänyt Suomen arkkipiispana ja sittemmin patriarkkana toiminut Sergei Stragorodski (1867–1944).
- ¹³ Jostain syystä ikonin troparia on *Juhlamineassa* hienokseltaan muutettu Karjalan valistajia varten.
- ¹⁴ Esim. *Слѣжба* 1850, f. 5v. *Veisatkaa Herralle* -kokoelmassa sivulla 413 olevan huomautuksen mukaan käännös on ”A. Kasangon” tekemä.
- ¹⁵ *Розанов* 2002, 25, 96, 116, 170, 184; *Түніконь* 1997, luku 52.
- ¹⁶ *Juhlamineasta* huomautus puuttuu.
- ¹⁷ *Ірмологія* 2003, f. 177–178.
- ¹⁸ Suomenkielisessä Septuagintassa (*Psalmit Septuagintan mukaan* 2010) tämä on: ”48:10a Hän näkee vaivaa ikuisesti ja saa elää loppuun asti.”
- ¹⁹ ”Свѣтоноснаа отцевъ памать, іакъ трѣба велегдаснаа, ѿ всѣхъ странъ вѣрныхъ множество созываетъ, и гласъ органвъ оумныхъ ко хваленіа възбѣждаетъ.” (Минія мѣсяць івнїя 1997, 485.)
- ²⁰ *Розанов* 2002, 214–236.
- ²¹ Jälkimmäisiä ovat ainakin kazanilaisen ikonin (22.10., 8.7.), kaikkien murheellisten ilo ikonin (24.10.), odottamaton ilo ikonin (9.12.), Hän joka hallitsee ikonin (2.3.), Vladimirin (21.5., 23.6., 26.8.), Bogoljubskin (18.6.), konevitsalaisen (10.7.), smolenskilaisen (28.7.), valamolaisen (7.8.) ja donilaisen (19.8.) ikonin juhlat.
- ²² *Ірмологія* 2003, f. 133v–139r. Valamon luostarissa oodien veisaaminen oli käytäntönä ensimmäiseen maailmansotaan saakka, jolloin siitä heikentyneiden olosuhteiden vuoksi luovuttiin.
- ²³ Sitä silmällä pitäen, että kaikki Karjalan valistajat eivät olleet miehiä.
- ²⁴ Troparien niukkuus aiheuttaa ongelman myös liturgiassa, jossa Autuuden lauseisiin tulisi liittyä troparit juhlapäivän kanonista, kuten vihkossa (s. 22) mainitaan. Sääntöjen mukaan toimittaessa nämä troparit otetaan 3. ja 6. veisusta, ja niitä pitäisi olla yhteensä kahdeksan (*Розанов* 2002, 252–253).
- ²⁵ Troparin kirkkoslaavinkielinen alkuteksti (*Слѣжба* 1850, f. 7v) toistaa irrossin viimeiset sanat, mutta suomentaja on halunnut tehdä toisenlaisen ratkaisun.
- ²⁶ Muita samaan tekstipesueeseen kuuluvia veisuja ovat mm. Jumalansynnyttäjän syntymän ja joulun esijuhlan kontaktit. Venäläisessä traditiossa ei historiallisesti ole ollut käytössä *podoben*-sävelmiä kontakteihin.
- ²⁷ Tämä viite puuttuu *Juhlamineasta*.
- ²⁸ ”Alasävelmän” soveltuvuutta tarkoitukseensa ei ilmeisesti ole nykyään kokeiltu. *Automelonin* slaavinkielisen tekstiasun mukaiseksi ja *podoben*-sävelmään sopivaksi muokattu suomennos voisi olla tällainen: 1 Sinä annoit merkin | 2 Sinua pelkääville,

oi Herra: | 3 pyhän ristisi, | 4 jolla Sinä häpäisit | 5 pimeyden ruhtinaat ja vallat | 6 ja saatoit meidät takaisin alkuperäiseen autuuteen. | 7 Sen tähden me ylistämme Sinun ihmisiä rakastavaa taloudenhoitoasi, | 8 oi Kaikkivoimallinen Jeesus, | | 9 meidän sielujemme Vapahtaja!

Lähteet

Juhlaminea

1987 Juhlaminea. OKJ. Pieksämäki.

Psalmit Septuagintan mukaan

2010 Psalmit Septuagintan mukaan. OKJ & Suomen piipiaseura. Helsinki.

Pyhittäjäsiemme Karjalan valistajien yhteinen juhla

1959 Pyhittäjäsiemme Karjalan valistajien yhteinen juhla. OKJ. Pieksämäki.

Veisatkaa Herralle

1981 Veisatkaa Herralle I–III: Otteita kirkkovuoden juhlapäivien jumalanpalveluksista. OKJ. Pieksämäki.

Ірмологія

2003 Ірмологія. Правило веры. Москва.

Минеа май

2002 Минеа май. Часть третья. Издательский Совет Русской Православной Церкви. Москва.

Минія мѣсаць івній

1996 Минія мѣсаць івній. Правило веры. Москва.

Обиходъ

1902/1909 Обиходъ одногласный церковно-богослужебнаго пѣнія по напѣву Валаамскаго монастыря. Издание Валаамской обители. Спб.

Слѣжба

1850 Слѣжба совершаемаа Пресвѣтѣй Богоридице, ради чѣдотворной ея іквны, въ Конѣвской обители. Сѣнодальная Тѣпографіа. Санктпетербургъ.

s.a. Служба на Собор Карельских святых. <<http://eparhia.karelia.ru/slkarsv.htm>>.

Тупіконь

1997 Тупіконь. Общество Свт. Василия Великого. С-Петербург.

Kirjallisuus

Merras, Olavi

2014 Karjalan Valistajien päivänä. – *Simeon ja Hanna* 31.10. <<https://simeonjahanna.com/2014/10/31/karjalan-valistajien-paivana/>>.

Берташ, Александр

2014 Иларион. – *Православная Энциклопедия*. <<http://www.pravenc.ru/text/389185.html>>.

Розанов, Василий

2002 Богослужебный устав православной церкви. Издательство Православного Свято-Тихоновского Богословского института. Москва.

Русак, В.

1974 Икона преподобных отцев, в Земле Карельской просияших. – Журнал Московской Патриархии 12. 16–21.

Трубачев, Андроник

2007 Гимнографическая деятельность Русской Православной Церкви после восстановления Патриаршества (1917–1988). – *Альфа и Омега* 49. <<http://www.pravmir.ru/gimnograficheskaya-deyatelnost-russkoy-pravoslavnoy-tserkvi-posle-voosstanovleniya-patriarshestva-1917-1988/>>.

Summary

Jopi Harri, On hymnography of the Feast of the Enlighteners of Karelia

The paper deals with the hymnography of the vigil-rank Feast of the Enlighteners of Karelia that was introduced into the liturgical calendar of the Orthodox Church of Finland in 1957. The need for the feast arose when the Evangelical Lutheran Church of Finland decided to place the celebration of All Saints' Day on the Saturday on or between 31 October and 6 November. That day also became a national holiday, and the Orthodox feast was created in order to provide Orthodox believers with a meaningful liturgical commemoration. At the same time, this provided an opportunity to foster the national spirit of the Orthodox minority.

Because such a feast did not previously exist, there was no hymnography in existence to be used for the feast. In any case, the texts for the Vi-

gil and Liturgy were composed and published as a booklet in 1959, with no attributions of authorship. Even later, such attributions have remained undisclosed. The texts were customarily referred to as having been “originally conceived in Finnish”.

The feast remained exclusively in Finnish usage until 1974, when, after Patriarch Pimen’s visit to Finland, it was introduced in the Russian Orthodox Church as well. The dates for the feast in the Russian calendar were initially the same as in Finland (although according to the Old Style, so that the dates of the feast never coincided in the two countries), but in 2004 the Russian Church transferred the celebration to the fixed date of 21 May (O.S.). One might have presumed that the Russian Church would have made use of the hymnography that was already written, but this did not take place. Rather, the Russian Church had the necessary hymns composed all anew, even though there is correspondence with the apolytikion and the kontakion.

The most obvious feature of the hymnography is that it is significantly limited in scope in relation to what would be standard for a similar kind of commemoration as is seen in traditional service books. Furthermore, it transpires that of the 30 hymn stanzas, no more than 13 appear as original compositions. The remaining 17 hymns represent adoptions or adaptations of different levels from previous Finnish and Slavonic hymnography. The main source appears to have been the hymnography for Ss. Sergius and Herman of Valaam, which served as the basis for 13 hymns. The remaining hymns become from different sources. In the canon, there are issues pertaining to the structural principles of that genre.

It is suggested that the constitution of the hymnography, which can be characterized as “provincial” in a certain sense, probably contributed to the decision of the Russian Church to create the Slavonic texts for the feast without regard to the previous effort in Finnish. Although there is no compelling need to have the texts complemented to comply better with the liturgical tradition, such a reworking may still be worth considering.